Jaakko Haikonen

7.4.2025

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
TuV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto TuV 11.4.2025 klo 10.00

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta, VNS 7/2024 vp

Lausunnon keskeiset viestit

- YK:n viimeisimmässä kestävän kehityksen raportissa Suomen arvioidaan saavuttaneen Agenda2030:n tavoitteet kaikkein parhaimmin. Suomi on saavuttanut hieman yli 86 prosenttia asetetuista 17:stä kestävän kehityksen tavoitteista. Tämä on hieno saavutus. Toisaalta raportissa arvioidut Suomen toiminnan kielteiset ulkoisvaikutukset ovat merkittäviä. Tähän haasteeseen tulisi osoittaa konkreettisia ratkaisuehdotuksia. Tavoitteet saavutetaan parhaiten, kun toimet suunnitellaan ja toteutetaan pitkäjänteisesti yli hallituskausien yhdessä kansalaisyhteiskunnan kanssa.

- Vaikka kestävän kehityksen toimissa on selonteon mukaan etupäässä edistytty hyvin, STTK katsoo, että useita toimia tulisi nopeuttaa ja laajentaa. Näitä ovat esimerkiksi puutteet työelämän tasa-arvossa, eriarvoistumisen vähentäminen, ilmasto- ja energiapolitiikan tehostaminen sekä osaamiseen panostaminen. Selonteossa ei tuoda riittävästi esille toimia näihin haasteisiin vastaamiseksi.

- STTK haluaa korostaa, että kuluvalla hallituskaudella on tehty myös monia Agenda2030-tavoitteiden saavuttamisen edellytyksiä heikentäviä päätöksiä. Jotta Agenda2030 -tavoitteet toteutuisivat hallitusohjelmaan kirjattujen linjausten mukaisesti, niitä tulisi tukea myös aidosti ja tosiasiallisesti vaikuttavilla päätöksillä, eivätkä hallituksen käytännön toimet saisi olla ristiriidassa tavoitteiden kanssa.

- Monet selontekoon sisältyvistä heikoimmin kehittyvistä teemoista liittyvät suoraan tai epäsuorasti Suomen turvallisuuteen sekä turvallisuuspoliittiseen asemaan.

Yleistä

STTK ry kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksiä valtioneuvoston selonteosta YK.n kestävän kehityksen toimenpideohjelman Agenda2030:n toimeenpanosta. Vaikka kestävän kehityksen toimissa on etupäässä edistytty hyvin, useita toimia on STTK:n mielestä nopeutettava ja laajennettava. Näitä ovat esimerkiksi puutteet työelämän tasa-arvossa, eriarvoistumisen vähentäminen, ilmasto- ja energiapolitiikan tehostaminen sekä osaamiseen panostaminen.

Jaakko Haikonen

7.4.2025

Tavoite 4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet

4.4: Jatkuvan oppimisen haasteisiin on syytä kiinnittää vahvemmin huomiota ja osoittaa toimia

STTK yhtyy selonteon näkemykseen, että suomalaisen yhteiskunnan yhtenä haasteena on heikkenevä osaaminen. Suomi ei panosta riittävästi jatkuvaan oppimiseen ja erityisesti opiskelun aikaista toimeentuloa turvanneen aikuiskoulutustuen lakkauttaminen heikentää työikäisten yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia. Osaamispanostusten vähyys on ongelma etenkin tekoälyn ja vihreän siirtymän aiheuttaman voimakkaan murroskauden vaikuttaessa talouteen.

STTK korostaa, että panostaminen osaamiseen vastaa myös työnantajien usein esittämään huoleen osaavan työvoiman tarjonnan riittävyydestä. Lisäksi sillä tuetaan jalostusarvon ja tuottavuuden nostamista sekä edesautetaan työntekijöiden pitämistä muutoksessa mukana. Osaaminen on yksi Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa ja myös selonteossa korostetuista Suomen haasteista. STTK katsoo, että selonteossa ei tuoda riittävästi esille toimia näihin haasteisiin vastaamiseksi.

STTK korostaa myös, että koulutustason ohella tulisi kiinnittää enemmän huomiota koulutuksen tuottaman osaamisen laatuun. Koulutuksen laadun varmistamiseksi on oleellista, että koulutuspaikkoja lisätessä osoitetaan myös niihin tarvittava rahoitus.

Tavoite 5. Saavuttaa sukupuolten tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia

STTK pitää tärkeänä, että selonteko korostaa hallituksen sitoutumista työelämän tasa-arvon ja syrjinnän ehkäisyn edistämiseen. Suomessa sukupuolten tasa-arvo toteutuu kansainvälisesti katsoen hyvin politiikassa, taloudessa ja julkisessa elämässä.

STTK yhtyy näkemykseen, että perhevapaiden ja hoivavastuun tasaisempi jakautuminen parantaa osaltaan naisten asemaa työmarkkinoilla. Selonteossa korostetaan, että hallituksen tavoitteena on poistaa työelämässä esiintyviä syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita edistämällä syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista tehokkaammalla informoinnilla sekä hyvien käytäntöjen levittämisellä. Suomalaisilla työmarkkinoilla on kuitenkin yhä lukuisia tasa-arvoa heikentäviä rakenteita. Esimerkiksi työmarkkinat ovat hyvin segregoituneet, palkkaerojen taustalla ilmenee yhä ajoittain syrjiviä rakenteita, eivätkä hoivavastuu tai vanhempainvapaat jakaudu edelleenkään tasaisesti naisten ja miesten välillä. Tämä heijastuu naisten työelämäasemaan, toimeentuloon ja eläketurvaan heikentävästi.

STTK haluaa kiinnittää huomion hallitusohjelman sisäisiin ristiriitaisuuksiin ja kirjausten sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta heikentäviin vaikutuksiin.

Jaakko Haikonen

7.4.2025

Työlainsäädäntöhankkeilla toimeenpannaan uudistuksia, jotka vievät tasa-arvotavoitteita monilta osin väärään suuntaan. Esimerkiksi niin sanotusta vientivetoisesta työmarkkinamallista säätäminen lain tasolla, määräaikaisten työsuhteiden perusteiden väljentäminen sekä sosiaali- ja terveysalan järjestökentän rahoitusleikkaukset heikentävät tasa-arvon toteutumista. Monet tasa-arvoa tukevat ja naisten hyvinvointia parantavat palvelut ja toiminnot ovat Suomessa pitkälti järjestöjen ylläpitämiä. Näin on esimerkiksi lähisuhdeväkivallan torjumiseksi tehtävän työn sekä turvakotitoiminnan osalta.

Selonteossa yhtenä SDG 5:n saavuttamista edistävänä hallituksen toimena on mainittu tasa-arvo-ohjelman laatiminen. Jotta hallituksen tasa-arvo-ohjelma olisi tosiasiallisesti vaikuttava, tulisi ohjelman toimenpiteiden ja hallituksen käytännön toimien olla linjassa. Esimerkiksi naisten ja miesten välisen palkkatasa-arvon edistyminen on mahdotonta, jos naisvaltaisten alojen palkankorotuksia rajoitetaan lain tasolla tai palkka-avoimuutta edistetään kansallisesti vain minimitasolla. Yhtä lailla raskaus- ja perhevapaasyrjintää on mahdotonta kitkeä työelämästä, jos samaan aikaan tehdään kaikkein tyypillisimpiä syrjintämuotoja helpottavia lakimuutoksia. Näistä esimerkkejä ovat irtisanomiskynnyksen madaltaminen sekä määräaikaisuuksien salliminen enintään vuodeksi ilman perustetta.

Tavoite 7. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille

Selonteko korostaa, että hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi puhtaan energian ja ilmastokädenjäljen edelläkävijäksi. Tämä luo puhtaan talouden kasvua kotimaassa ja syrjäyttää saastuttavia ratkaisuja maailmalla teknologian viennin kautta.

STTK pitää tavoitetta erittäin kannatettavana, mutta katsoo hallituksen toimien jäävän vajaiksi ja toimivan osittain jopa tavoitteiden edistymistä vastaan. Tällaisia tehtyjä toimia ovat esimerkiksi aikuiskoulutustuen lakkauttaminen sekä erityisesti työikäisten ammatilliseen koulutukseen kohdennetut leikkaukset. Selonteossa korostetaan, että Suomen haasteena on osaamistason heikko kehitys etenkin jatkuvan oppimisen osalta. Tällä on vihreää siirtymää hidastava vaikutus.

STTK katsoo, että Suomessa tulisi panostaa selvästi enemmän osaamiseen myös jo työelämässä olevien osalta. Osaamiseen panostaminen vastaisi osaltaan työvoiman kysynnän tarpeisiin, parantaisi Suomen houkuttelevuutta puhtaan siirtymän investoinneissa, mahdollistaisi korkean jalostusarvon tuotteiden tuotannon lisäämisen sekä tuottavuuden vahvistamisen. Lisäksi osaaminen mahdollistaa pitää suomalaisten työntekijöiden pitämisen paremmin muutoksessa mukana. Tämä on nostettu tavoitteeksi myös selonteossa.

STTK tukee selonteossa mainittua tavoitetta vahvistaa Suomen kilpailukykyä ja houkuttelevuutta uusiutuvan teollisuuden investointikohteena kaksinkertaistamalla puhtaan sähkön tuotanto kotimaassa.

Kannatettavia ovat myös tavoite uusiutuvan energian osuuden kasvattamisesta energiantuotannossa sekä sellaisten toimien edistäminen, joiden avulla fossiilisista polttoaineista luovutaan sähkön ja lämmön tuotannossa viimeistään 2030-luvulla.

STTK korostaa, että Suomen tulee pitää ilmastotavoitteistaan kiinni, panostaa selvästi enemmän vihreän siirtymän osaamiseen ja nähdä siirtymä Suomen kauppatasetta, omavaraisuutta sekä teollisuuden korkeampaa jalostusastetta tukevana mahdollisuutena.

Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja

Selonteossa todetaan hallituksen tavoitteena olevan, että kansalaisten ostovoima turvataan ja arjen kustannukset pysyvät kohtuullisina.

STTK korostaa, että Suomessa palkansaajien ostovoima on vuoden 2019 jälkeen heikentynyt monia verrokkimaita enemmän. Hallitus on heikentänyt ostovoimaa myös omilla toimillaan, esimerkiksi suoraan korottamalla arvonlisäveroa sekä epäsuorasti heikentämällä palkansaajien neuvotteluvoimaa esimerkiksi lakko-oikeutta rajoittamalla.

Selonteossa todetaan Suomen työllisyysasteen kehityksen olleen viime vuosina suotuisaa (koronapandemian aiheuttamaa notkahdusta lukuun ottamatta). STTK huomauttaa, että työllisyysaste nousi ennätyskorkealle koronapandemian jälkeen, mutta on kääntynyt vuoden 2023 jälkeen selvään laskuun.

STTK korostaa, että useat työelämän heikennykset eivät ole johtaneet työllisyyden paranemiseen. Painvastoin, työllisyysaste on kääntynyt viime aikoina laskuun. Hallituksen työllisyystavoitteen epäonnistumista selittävät liian optimistiset vaikutusarviot, eri toimien päällekkäisyys sekä kannustimien heikennysten jättäminen huomiotta esimerkiksi osa-aikatyön ja kuntien velvoitetyöllistämisen kohdalla. Kysyntävajeen aiheuttamaa polkuriippuvuutta (hystereesi) ei ole myöskään huomioitu. Etenkin sosiaaliturvan leikkaukset ovat supistaneet kysyntää entisestään. Kokonaisuutena hallituksen toimet voivat hyvinkin supistaa työllisyyttä.

Tavoite 10. Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä

Selonteossa todetaan hallituksen tavoitteena olevan, että kaikilla tulee Suomessa olla mahdollisuus kasvattaa osaamistaan, työllistyä, pärjätä palkallaan tai eläkkeellään ja elää turvassa. STTK kannattaa näitä tavoitteita, mutta korostaa hallituksen useiden työelämän turvaa ja sosiaaliturvaa heikentävien päätösten kohdistuvan erityisesti heikompiosaisiin ja lisäävän eriarvoisuutta Suomessa.

Selonteossa korostetaan hallituksen edistävän kannustimia työn vastaanottamiseen. STTK muistuttaa työllisyysasteen kehittyneen Suomessa viime vuosina hyvin, eikä katso työn vastaanottamisen kannustimien olevan ongelma työllisyyden näkökulmasta. Pikemminkin Suomen ongelma on heikko kokonaiskysyntä ja riittämättömät panostukset osaamiseen.

Jaakko Haikonen

7.4.2025

Viimeaikaisten kyselyiden (e2, EVA) tulosten mukaan ihmisten luottamus ja tulevaisuudenusko ovat heikentyneet Suomessa selvästi. STTK korostaa tällä olevan myös yhteiskunnan kriisikestävyyttä heikentävä vaikutus.

STTK tukee hallituksen suunnitelmaa laatia kansallinen ohjelma demokratian ja osallistumisen edistämiseksi sekä kansalaisjärjestöstrategia (SDG-alatavoite 10.2). Erityisenä tavoitteena on äänestysaktiivisuuden kasvattaminen sekä lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen.

Lisätietoja Jaakko Haikonen, asiantuntija, ilmasto- ja energiapolitiikka
jaakko.haikonen@sttk.fi
0400 273 385